

Γιώργος Παυλικάκης
Σχολικός Σύμβουλος Φυσικών
Δρ Διαχείρισης Περιβάλλοντος
Email: pavlikak@otenet.gr

Θεωρητικό πλαίσιο των εργαστηρίων

Η έννοια της **κατανάλωσης** έχει παρεξηγηθεί στην εποχή μας. Κατανάλωση είναι η χρήση αγαθών και υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών μας. Είναι μία διαδικασία που αρχίζει από τη γέννησή μας και συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας. Το πρόβλημα δημιουργείται από τη στιγμή που η κατανάλωση γίνεται **υπερκατανάλωση, δηλαδή** κατανάλωση που υπερβαίνει την κάλυψη των βιοτικών αναγκών στο πλαίσιο της ικανοποίησης επιθυμιών που δημιουργούν πολλές φορές «εικονικές» ανάγκες διαρκώς αυξανόμενες. Η υπερκατανάλωση είναι αποτέλεσμα ενίσχυσης των επιθυμιών με μέσα όπως η διαφήμιση. Η υπερκατανάλωση είναι η βασική αιτία μείωσης των φυσικών πόρων και υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Ο πολίτης προκειμένου να διαφυλάξει τη φυσική κληρονομιά του πλανήτη αλλά και να συμβάλλει στη δίκαιη κατανομή των πόρων και αγαθών στον πλανήτη, ώστε όλοι να έχουν πρόσβαση σε αυτά, αλλά και τους ίδιους περιορισμούς, πρέπει να στραφεί προς την **υπεύθυνη κατανάλωση**. Αυτό σημαίνει ότι κατά την κατανάλωση ενός προϊόντος οφείλουμε να θεωρήσουμε/ εξετάσουμε όχι μόνο την οικονομική άποψη αλλά διάφορες απόψεις, όπως το πώς παράχθηκε το προϊόν, ποια ήταν τα αποτελέσματα αυτής της παραγωγής στο περιβάλλον, αν τα άτομα που ενεπλάκησαν στην παραγωγή είχαν δίκαιη αντιμετώπιση από τον εργοδότη τους, αν το προϊόν επισημάνθηκε ή διαφημίστηκε χωρίς να γίνουν λανθασμένες αναφορές των χαρακτηριστικών του, κλπ.

Αυτές οι απόψεις κάνουν μία σαφή αναφορά στο σεβασμό του περιβάλλοντος, τις συνθήκες εργασίας των ανθρώπων που βρίσκονται πίσω από τα προϊόντα, τη λογική αγορά των αναγκαίων προϊόντων, τη γνώση του πως θα επιλέγουμε, κλπ. Με άλλα λόγια, πρέπει να είμαστε ενήμεροι ότι κάθε στιγμή που αγοράζουμε κάτι ρίχνουμε τη ψήφο μας σε μία γυάλινη κάλπη, η οποία οδηγεί τον κόσμο προς τη μία κατεύθυνση ή την άλλη.

Μέρος της υπεύθυνης κατανάλωσης αποτελεί η λεγόμενη **πράσινη κατανάλωση**, δηλαδή η κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών που γίνεται με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους. Η πράσινη κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών γίνεται με τη σκέψη στην εξοικονόμηση ενέργειας, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την εξοικονόμηση νερού, ορυκτών καυσίμων, τη μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την οικολογική δόμηση, τη μείωση των απορριμμάτων, την υγιεινή διατροφή.

«Καταναλωτές είμαστε όλοι. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη οικονομική ομάδα, η οποία επηρεάζει, αλλά και επηρεάζεται σχεδόν από κάθε δημόσια ή ιδιωτική οικονομική απόφαση, τη μόνη σημαίνουσα οικονομική ομάδα η οποία δεν είναι αποτελεσματικά οργανωμένη και της οποίας οι απόψεις δεν ακούγονται...» Αυτά είχε πει ο Τζών Κέννεντυ το 1962, ενώπιον του Αμερικανικού Κογκρέσου, όταν παρουσίαζε τον Νόμο για τα **Δικαιώματα του Καταναλωτή**, αποτέλεσμα αγώνων του Αμερικάνικου λαού από τις αρχές του 20^{ου}

αιώνα, για τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν. Δεκατρία χρόνια αργότερα (1975) η Ευρωπαϊκή Ένωση τότε Ε.Ο.Κ. εγκρίνει το πρώτο της πρόγραμμα για πολιτική προστασία και ενημέρωση καταναλωτών και αναγνωρίζει νομοθετικά τα δικαιώματα των καταναλωτών. Το 1991 η ελληνική νομοθεσία κατοχυρώνει και για τον Έλληνα καταναλωτή τα δικαιώματα αυτά με την ψήφιση του πρώτου Νόμου περί Προστασίας Καταναλωτή. Τα δικαιώματα του καταναλωτή είναι:

- Προστασία υγείας και ασφάλειας
- Προστασία των οικονομικών συμφερόντων
- Πρόσβαση στην πληροφόρηση
- Δικαίωμα εκπαίδευσης
- Δικαίωμα εκπροσώπησης
- Πρόσβαση στην δικαιοσύνη
- Πρόσβαση στην αειφόρο κατανάλωση

Σημαντικό για τον καταναλωτή είναι να αναγνωρίζει και να ερμηνεύει **την επισήμανση των προϊόντων (ετικέτες)**. Η επισήμανση αποτελεί σημαντικό τμήμα της ασφάλειας και της υγείας των καταναλωτών. Τα προϊόντα μιλούν μέσα από την ετικέτα τους. Αυτό σημαίνει ότι στην ετικέτα μπορούμε (ή θα πρέπει) να βρούμε τις απαραίτητες πληροφορίες για την αγορά και την ορθή χρήση τους. Η επισήμανση πρέπει να είναι διατυπωμένη στη γλώσσα της χώρας κυκλοφορίας του προϊόντος και να πληροφορεί για το όνομα, την εταιρεία παραγωγής, τη χώρα προέλευσης, τη σύσταση, το βάρος τις συνθήκες συντήρησης, τη δυνατότητα ανακύκλωσης ή επαναχρησιμοποίησης της συσκευασίας, την επικινδυνότητα κάποιων συστατικών, τον τρόπο επικοινωνίας καταναλωτή-εταιρείας.

Εργαστήριο: Τι έχουμε ανάγκη και τι επιθυμούμε

Στόχοι

- Να καταγράψετε τις ανάγκες και τις επιθυμίες σας, βιοτικές, κοινωνικές και οικονομικές.
- Να διαχωρίσετε τις ανάγκες από τις επιθυμίες.

Τόπος: Η τάξη

Υλικά: Σημειωματάρια, μολύβι

Διάρκεια: 15΄

Διαδικασία:

- Σε κάθε ομάδα, τα μέλη με τη σειρά σημειώνουν στο σημειωματάριο τις ανάγκες που έχουν και ως άτομα ή μαθητές ή πολίτες.
Ποιες από αυτές είναι απαραίτητες για τη διαβίωσή μας και ποιες νομίζετε ότι μπορούν να παραληφθούν;
Διαβάζοντας πάλι αυτά που γράψατε, ξεχωρίστε τις ανάγκες από τις επιθυμίες και συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

Φύλλο εργασίας

Ανάγκες	Επιθυμίες

- Συμπληρώστε με διαφορετικά χρώματα τον πίνακα:

Ανάγκες		Επιθυμίες
Βιοτικές		
Κοινωνικές		
Οικονομικές		
Περιβαλλοντικές		

- Η κάθε ομάδα ανακοινώνει τα αποτελέσματά της.

Εργαστήριο: Συσκευασίες ειδών διατροφής – Το μάτι του καταναλωτή

Στόχοι

- Να μπορείτε να διαβάζετε τις ετικέτες των τροφίμων
- Να κατανοήσετε τις επισημάνσεις των ετικετών
- Να μάθετε να δράτε και να αντιδράτε ως καταναλωτές
- Να ενημερωθείτε ότι “τα προϊόντα μιλούν μέσα από την ετικέτα τους”.
- Να μπορείτε να αναλύετε την ετικέτα των προϊόντων που αγοράζετε.
- Να μάθετε να συγκρίνετε την επισημάνση του ίδιου προϊόντος διαφορετικής μάρκας.
- Να μάθετε να επιλέγετε.
- Να κάνετε υγιεινές αγορές: να μπορείτε να ξεχωρίζετε τις διάφορες ετικέτες ποιότητας και να καταλαβαίνετε τα προϊόντα με υγιεινά χαρακτηριστικά.
- Να γνωρίσετε για τι είναι οι οικολογικές ετικέτες: οικολογικό σήμα, ενεργειακή επισημάνση, ετικέτα τροφίμων...

Τόπος: Η τάξη

Υλικά: Σημειωματάρια,

- Συσκευασίες ειδών διατροφής
- Σημειωματάρια, μολύβια, κλπ.
- Χαρτιά A3-A4

Μαρκαδόροι

Διάρκεια: 45΄

Διαδικασία:

Σε κάθε ομάδα μοιράζονται συσκευασίες από τρόφιμα, όπως σοκολάτες, ζυμαρικά, χυμοί, αναψυκτικά.

- Να συμπληρώσετε το φύλλο εργασίας 1
- Να απαντήσετε στις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας 2
- Να σχεδιάσετε τη δική σας ετικέτα για ένα από τα προϊόντα που σας δόθηκαν
- Ακολουθεί συζήτηση, όπου λύνονται απορίες που αφορούν στα αναγραφόμενα στις ετικέτες και γίνεται λόγος για την υγιεινή διατροφή και τα δικαιώματα του καταναλωτή.

Φύλλο εργασίας 1

Αφού εξετάσετε καλά τη συσκευασία του προϊόντος που έχετε μπροστά σας, να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ανάλυση	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΘΗΚΑΝ		
	1	2	3
Ονομασία και ΦΙΡΜΑ του προϊόντος			
Υπεύθυνη εταιρεία			
Ημερομηνία λήξης			
Μέθοδος συντήρησης			
Κατάλογος συστατικών και υποδεικνυόμενη κατηγορία πρόσθετων (συντηρητικά, οξειδωτικά,...)			
Παρτίδα παραγωγής			
Διατροφική αξία, αν αναγράφεται			

Φύλλο εργασίας 2

Διαλέξτε ένα από τα προϊόντα που σας δόθηκαν

Απαντήστε (αν ξέρετε) στις παρακάτω ερωτήσεις

- 1) Τι σας αρέσει και τι όχι στη συσκευασία
- 2) Τι σημαίνουν οι ενδείξεις π.χ. 1L e, 500g e
- 3) Ποια από τα συστατικά, που αναγράφονται, αναγνωρίζετε;
- 4) Είναι η συσκευασία φιλική προς το περιβάλλον; Γιατί;
- 5) Αν χρειαστεί να απευθυνθείτε στην εταιρεία παραγωγής, τι θα κάνετε;

Βιβλιογραφία

Dolceta, Εκπαίδευση καταναλωτών μέσω διαδικτύου:

<http://www.dolceta.eu/greece/Mod3/>

ΕΚΠΟΙΖΩ (2008), *Καταναλώνω υπεύθυνα, προστατεύω την υγεία μου και το περιβάλλον*, Οδηγός Πράσινης Κατανάλωσης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση”, Αθήνα. Διαθέσιμο στο: <http://www.ekpizo.gr/el/publications/index.html>

Ευρωπαϊκή Ένωση (2010), *Το βιβλίο των Νέων της Ευρώπης, Το βοήθημα των καθηγητών*, Ελληνική έκδοση

Παυλικάκης, Γ. (2010), *Επισήμανση προϊόντων - Συσκευασίες ειδών διατροφής, βιωματικό σεμινάριο*, Πρόγραμμα «Αλλάζοντας τον κόσμο με το πηρούνι μου», Λεόντειος Σχολή Ν. Σμύρνης.

ΥΠΔΒΜΘ (2011), *Οδηγός εφαρμογής του προγράμματος σπουδών «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» για το Γυμνάσιο*: <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>

UNESCO –UNEP (2002), *Youthxchange, training kit on responsible consumption-The guide*, United Nations Publications, 52p.